Taraqqiyot spektri
ILMIY JURNALI
Vol 2 № 6 2026

GAVHAR IBODULLAYEVA SHE’RIYATI POETIKASI

Raxmatova Madina Ismatillo qizi
Denov tadbirkorlik va pedagogika institute Adabiyotshunoslik yo‘nalishi 1-kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy o‘zbek she’riyatining iste’dodli vakillaridan biri Gavhar Ibodullayeva ijodining poetik xususiyatlari tahlil qilinadi. Shoira she’rlarida badiiy obraz, ramz, metafora, lirik qahramon ruhiyati hamda poetik tafakkurning o‘ziga xos jihatlari yoritiladi. Tadqiqot davomida Gavhar Ibodullayeva she’riyatining g‘oyaviy-badiiy mazmuni, til va uslub xususiyatlari hamda zamonaviy o‘zbek adabiyotidagi o‘rni ilmiy jihatdan baholanadi.

Kalit so‘zlar: poetika, she’riyat, badiiy obraz, metafora, ramz, lirika, poetik tafakkur, badiiy mahorat.

Kirish

Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasida milliy adabiyot va madaniyat rivojiga alohida e’tibor qaratilmoqda. Prezidentimiz tomonidan ilgari surilgan ma’naviy-ma’rifiy islohotlar adabiy merosni chuqur o‘rganish va zamonaviy ijodkorlar faoliyatini ilmiy tadqiq etishni dolzarb vazifalardan biri sifatida belgilab berdi. Shu nuqtayi nazardan, zamonaviy o‘zbek she’riyatining yorqin vakillaridan biri bo‘lgan Gavhar Ibodullayeva ijodini poetik jihatdan o‘rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Poetika badiiy asarning shakliy va mazmuniy xususiyatlarini, obrazlar tizimini, til vositalarini hamda muallifning estetik qarashlarini tadqiq etuvchi adabiyotshunoslik

Taraqqiyot spektri

yo‘nalishidir. Gavhar Ibodullayeva she’riyati esa o‘zining samimiyligi, teran falsafiy mushohadalari, inson ruhiyatining nozik qatlamlarini aks ettira olishi bilan ajralib turadi.

Asosiy qism

Gavhar Ibodullayeva she’riyatining muhim xususiyatlaridan biri lirik kechinmalarning tabiiy va samimiy ifodasidir. Shoira she’rlarida inson qalbining eng nozik tuyg‘ulari, muhabbat, sog‘inch, umid, iztirob va hayot haqidagi falsafiy mushohadalar badiiy talqin etiladi. Lirik qahramonning ichki dunyosi poetik tasvir vositalari orqali ochib beriladi. Shoira ijodida tabiat obrazlari alohida o‘rin egallaydi. Daraxt, gul, yomg‘ir, shamol, osmon kabi timsollar nafaqat tasviriy vosita, balki inson ruhiyatining ramziy ifodasi sifatida ham namoyon bo‘ladi. Bu esa she’rlarning poetik ta’sirchanligini oshiradi. Tabiat hodisalari bilan inson qalbi o‘rtasidagi uyg‘unlik shoiraning estetik idealini ifodalaydi.

Gavhar Ibodullayeva she’riyatida metafora va ramzlar keng qo‘llanadi. Metaforik tafakkur shoiraga murakkab ruhiy holatlarni ixcham va ta’sirchan ifodalash imkonini beradi. Masalan, shamol hayot sinovlarini, yomg‘ir esa poklanish va yangilanish jarayonini anglatishi mumkin. Bunday poetik vositalar she’rlarning mazmun qatlamlarini boyitadi va kitobxonni mushohadaga undaydi. Shoira she’rlarida ayol ruhiyati tasviri ham muhim mavzulardan biri hisoblanadi. Ayol qalbining nozik kechinmalari, onalik tuyg‘usi, muhabbat va sadoqat masalalari chuqur badiiy talqin qilinadi. Lirik qahramon orqali zamonaviy ayolning ma’naviy qiyofasi yaratiladi. Bu jihat shoiraning poetik olamini yanada boyitadi.

Gavhar Ibodullayeva poetikasining yana bir muhim xususiyati falsafiy mushohadalarning kuchliligidir. Shoira hayot va vaqt, inson va taqdir, ezgulik va yovuzlik kabi abadiy mavzularni o‘ziga xos badiiy talqin qiladi. She’rlarda insonning ma’naviy kamoloti, ruhiy izlanishlari va hayot mazmuni haqidagi fikrlar yetakchi o‘rin egallaydi.

Taraqqiyot spektri

Til va uslub masalasida ham shoira o‘ziga xos ijodiy maktab yaratgan. Uning she’rlarida xalqona iboralar, poetik sintaksis, takrorlar va badiiy tasvir vositalari mahorat bilan qo‘llanadi. Natijada she’rlar ohangdorlik va musiqiylik kasb etadi. Shoira sodda va ravon tildan foydalangan holda chuqur falsafiy mazmunni ifodalashga erishadi. Adabiyotshunos olim Izzat Sulton poetik mahoratning asosiy mezoni badiiy shakl va mazmun uyg‘unligida ekanligini ta’kidlaydi. Gavhar Ibodullayeva ijodida aynan shu uyg‘unlik kuzatiladi. Shoira she’rlarida mazmun va shakl bir-birini to‘ldirib, yaxlit poetik tizimni hosil qiladi.

Shuningdek, shoiraning poetik tafakkurida milliy qadriyatlar, ma’naviy meros va umuminsoniy g‘oyalar uyg‘unlashgan. Bu esa uning she’riyatining badiiy-estetik qimmatini yanada oshiradi. Zamonaviy o‘zbek she’riyatida Gavhar Ibodullayeva ijodi milliy va umuminsoniy qadriyatlarni tarannum etuvchi muhim adabiy hodisalardan biri sifatida e’tirof etiladi. Gavhar Ibodullayeva she’riyatida vaqt va makon kategoriyalari o‘ziga xos poetik mazmun kasb etadi. Shoira o‘tmish, bugun va kelajakni bir-biri bilan bog‘liq holda tasvirlaydi. Ayrim she’rlarda bolalik xotiralari, ota-ona mehri, yurt sog‘inchi va inson umrining o‘tkinchiligi haqidagi mushohadalar uchraydi. Bunday falsafiy qarashlar lirik qahramon dunyoqarashining shakllanishida muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi.

Shoira ijodida milliy qadriyatlar va an’analar ham alohida poetik talqinga ega. Oila, mehr-oqibat, vatanparvarlik, insoniylik kabi tushunchalar she’rlarning yetakchi g‘oyaviy yo‘nalishini tashkil etadi. Shoira milliy ruhni zamonaviy badiiy tafakkur bilan uyg‘unlashtirishga erishadi. Natijada she’rlarda milliylik va umuminsoniylik tamoyillari bir-birini to‘ldirib turadi. Gavhar Ibodullayeva lirikasida ayol obrazining badiiy talqini ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shoira ayol qalbining nozik kechinmalarini, uning orzu-intilishlari, quvonch va iztiroblarini samimiy ifodalaydi. Ayniqsa, ona obrazi she’rlarda mehr-muhabbat, fidoyilik va sabr-toqat timsoli sifatida gavdalanadi. Bu esa shoiraning ayol ruhiyatini chuqur his etib tasvirlay olish qobiliyatidan dalolat beradi.

Taraqqiyot spektri

Adabiyotshunos Dilmurod Quronovning ta’kidlashicha, poetik matnning badiiy qimmati undagi obrazlar tizimi va estetik umumlashmalarning mukammalligi bilan belgilanadi. Gavhar Ibodullayeva ijodida aynan mana shu jihatlar yorqin namoyon bo‘ladi. Shoira hayot voqeliklarini shunchaki tasvirlash bilan cheklanmay, ularga estetik va falsafiy mazmun yuklaydi. Shu bois uning she’rlari kitobxonni o‘ylashga, mushohada yuritishga undaydi. Shoira poetikasining muhim jihatlaridan biri she’riy nutqning musiqiyligidir. She’rlardagi qofiya, ritm va ohang uyg‘unligi badiiy ta’sirchanlikni kuchaytiradi. Takrorlar, parallel konstruksiyalar va sintaktik vositalar she’riy nutqqa alohida joziba bag‘ishlaydi. Natijada she’rlar nafaqat mazmuni, balki ohangdorligi bilan ham kitobxon qalbiga ta’sir ko‘rsatadi. Gavhar Ibodullayeva she’riyatida inson va jamiyat munosabatlari masalasi ham o‘z aksini topgan. Shoira insonning ma’naviy olami, uning jamiyatdagi o‘rni va mas’uliyati haqida mushohada yuritadi. Ezgulik, adolat, vijdon va halollik kabi tushunchalar she’rlarning asosiy g‘oyaviy yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu esa shoiraning ijodida tarbiyaviy-estetik funksiyaning ham muhim ekanligini ko‘rsatadi.

Umuman olganda, Gavhar Ibodullayeva poetikasi badiiy obrazlarning serqirraligi, metaforik tafakkurning kuchliligi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg‘unligi, falsafiy mushohadalarning teranligi hamda she’riy nutqning musiqiyligi bilan xarakterlanadi. Ushbu xususiyatlar shoiraning zamonaviy o‘zbek she’riyatidagi o‘ziga xos o‘rnini belgilaydi va uning ijodini adabiyotshunoslik nuqtayi nazaridan tadqiq etish zaruratini yanada kuchaytiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Gavhar Ibodullayeva she’riyati zamonaviy o‘zbek adabiyotining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Shoira poetikasining asosini samimiy lirik kechinmalar, boy metaforik tafakkur, ramziy obrazlar tizimi va falsafiy mushohadalar tashkil etadi. Uning she’rlarida inson ruhiyati, ayol qalbi va ma’naviy qadriyatlar badiiy mahorat bilan aks ettirilgan. Gavhar Ibodullayeva ijodini poetik jihatdan tadqiq etish

Taraqqiyot spektri

zamonaviy o‘zbek she’riyatining rivojlanish tendensiyalarini anglashda muhim ilmiy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sulton I. **Adabiyot nazariyasi.** – Toshkent: O‘qituvchi, 2005.

2. Quronov D. **Adabiyotshunoslikka kirish.** – Toshkent: Akademnashr, 2018.

3. Karimov N. **XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi.** – Toshkent: O‘qituvchi, 1999.

4. Yo‘ldoshev Q. **Badiiy tahlil asoslari.** – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2016.

5. Hotamov N., Sarimsoqov B. **Adabiyotshunoslik terminlari lug‘ati.** – Toshkent, 2009.

6. Gavhar Ibodullayeva. **Tanlangan she’rlar.** – Toshkent, turli nashrlar

Taraqqiyot spektri